

MYRSELSKAPETS ARBEID MED VERNING AV MYRER OG VÅTMARKSOMRÅDER I NORD-NORGE

Av myrkonsulent Per Hornburg.

Foredrag 12.12. 1972 under Det norske myrselskaps symposium om myr og torv.

I 1963 tok Myrselskapet for første gang opp spørsmålet om å få fredet et naturtypisk myrkompleks i Nord-Norge. Det gjaldt en del av de store myrvidder på Andøya — denne særpregede øya lengst nord i Vesterålen. Bakgrunnen for en slik fredning var ønsket om å få bevart en del av myrområdene i naturtilstand av omsyn til det spesielle plante- og dyreliv som finnes her. Det kan ikke skjules at den økte aktivitet på ulike felter på øya setter sine spor, noe som uvegerlig vil medføre at den flora og fauna som er knyttet til landskapet, mer eller mindre står i fare for å forsvinne.

En festet seg ved et ca. 10 000 dekar stort felt midt på øya, mellom tettstedene Dverberg og Saura. Av dette område tilhørte ca. 4 600 dekar Staten ved Dverberg Prestegård. Resten var privatgrunn under gården Saura. Innen dette relativt store myrkompleks var øyas viktigste myrtyper godt representert, her var også flere større vann, tjønn, bekker og ra.

Forslaget ble behandlet av Myrselskapets styre 12/6-63 og etter at saken hadde vært behandlet av Nordland Naturvernforening, Norges Naturvernforbund, Botanisk og Zoologisk Museum, Tromsø, samt Statens Naturvernråd forelå så Kongelig resolusjon av 19/5 67 om fredning av et myrområde på ca. 4 600 dekar tilhørende Dverberg Prestegård. Alt planteliv og høyere dyreliv, herunder fuglenes egg og rugeplasser er fredet, med unntak av bærplukking og fiske som kan drives som før. Ellers skal landskapet bevares i sin naturlige tilstand.

Selv om dette myrreservatet er lite — det utgjør 2—3 % av Andøyas totale myrareal — vil det sikkert få stor betydning som *referanseområde*. Dersom det imidlertid blir avskåret fra det øvrige nærliggende myrlandskap, kan det ikke beskytte den sårbare *faunaen* i lengden. Spørsmålet om å få fredet resten av myrkomplekset — altså nordover mot Saura med vel 5 000 dekar, er derfor et fredningsprosjekt som bør få høy prioritet.

I forbindelse med utarbeidelsen av generalplan for Fauske kommune, har Myrselskapet i 1967 utarbeidet en arealdisponeringsplan for *Fauskemyrene*. Av et samlet udyrket myrareal på 9 200 dekar er ca. 1 600 dekar myr foreslått bevart som myr- og fuglereservat. Jordstyret og Viltstellkonsulenten for Nord-Norge har anbefalt forslaget som f.t. er til vurdering i Miljøverndepartementet.

I 1967 behandlet også Myrselskapet et forslag om fredning av *Valdakmyra* i Porsanger kommune, Finnmark. Det dreier seg om et lavtliggende myr- og våtmarksområde på ca. 1 000 dekar beliggende på en landtange i Indre Porsangerfjord. Området er vesentlig statsgrunn. De største myrområder i den sentrale del av dette distrikt er nå dyrket eller kanalisert med henblikk på dyrking. Den økte aktivitet både sivilt og militært har også lagt beslag på betydelige myr- og våtmarksområder i Indre Porsanger. Valdakmyra er en meget viktig hekke- og rasteplass for et stort antall svømmefugler og vadere. Der-til kommer at myra både floristisk og topografisk sett er av stor regional interesse. Så vel kommunale myndigheter som Viltstellkon-sulenten og Myrselskapet har anbefalt fredning av Valdakmyra. Sa-ken er f.t. til avgjørelse i Miljøverndepartementet.

I forbindelse med Myrselskapets myrinventeringer og registrering av viltlandskaper i Rana kommune 1967—68 ble *Straumenområdet* på nordsiden av Ranafjorden registrert som en meget rik fugleloka-litet. Forslaget går ut på å bevare biotopen (landskapet) som utgjør en strandlinje og våtmarker på ca. 12 km samt selve fjordarmen som dekker ca. 3 000 dekar. Med endel reservasjoner når det gjelder re-servatgrensene og bruken av tiliggende jord, anbefaler jordstyret planen som forutsettes innarbeidet i generalplanen for Rana.

Ved utarbeidelsen av den *landsplan* for bevaring av representative eksempler på norske myrtyper som professor dr. *Olav Gjærevoll* tok initiativet til i 1966, har Myrselskapet vært engasjert i dette arbeid i Nord-Norge fra sommeren 1969 etter oppdrag fra Kommunaldepar-temtentet, nå Miljøverndepartementet. For å rasjonalisere den om-fattende reisevirksomhet feltarbeidene medfører, har en mest mulig kombinert arbeidet med andre oppdrag for Myrselskapet.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke myrkomplekstyper som det er aktuelt å frede i Nord-Norge, er det vanskelig eksakt å definere dette. På grunn av store variasjoner i klima, topografi og geologi i en landsdel som strekker seg over 7 breddegrader (65° — 71°) fremviser også myrene store ulikheter med hensyn til flora og morfologi. Va-riasjoner som spenner fra de «arktiske palsmyrer» i Finnmark til de ombrogene myrkompleks (nedbørsmyrer) i Nordlands kyststrøk.

Kriteriet for verneverdighet kan i en viss utstrekning diskuteres, men spørsmålet om hvorvidt området eller forekomsten kan brukes som *vitenskapelig referanseområde* må komme sterkt inn i bildet. Dertil kommer hensynet til at de fleste myrer i Nord-Norge er vik-tige *viltbiotoper* — det gjelder for praktisk talt hele vår fauna. Kyst-myrene f.eks. som er omgitt av næringsrike havstrekninger er av våre aller viktigste fugle-lokaliteter. Vi har elvemunninger omgitt av flate våtmarks-ører, strandenger og myrer, og vi har alpine og subalpine myrstrekninger i fjellet hvor betingelsene for et rikt dyreliv er til-stede, tross høyden over havet. *Rekreative hensyn* kan også komme inn i bildet — særlig når det gjelder større myrlandskap.

I prinsippet har en konsentrert seg om å få en inventering etter en plan hvor det er lagt vekt på å finne et *mest mulig utvalg av myrkomplekser i landsdelen*. En har søkt å koordinere de to hovedaspekter: De geografiske (storklimatiske) og de edafisk/hydrologiske. Ved registreringen søkes å ta med myrer/myrområder fra kysten til riksgrensen langs linjer (profiler) lagt over hele landsdelen. Derved kan i store trekk variasjonsrekken av myrtyper fanges inn.

Områdene som blir foreslått bevart er av svært ulik størrelse, fra knapt 100 dekar til ca. 30 000 dekar. De største områdene representerer landskap med meget høy myr- og våtmarksfrekvens og hvor det er viktig å beholde landskapet uforandret av ytre påvirkning i de hydrologiske naturgitte forhold. Oftest er det også nødvendig med en buffersone rundt myrene. Vanligvis er fredningsgrensene lagt langs naturlige brudd i terrenget. Hvor dette ikke har latt seg gjøre, er grensen for fredningsområdet lagt ca. 50 m fra myrkantene.

Hittil er registrert ialt 40 verneverdige myrer og myrrike landskap i landsdelen. Det samlede areal utgjør omkring 138 000 dekar. Det gjenstår ennå endel undersøkelsesarbeid i Troms fylke, særlig på øyene, og i indre Finnmark.

Av de registrerte felter ble *Færdesmyra* i Sør-Varanger kommune, Finnmark, fredet som naturreservat ved Kgl. resolusjon av 26/5 72. Reservatet som dekker et areal på vel 12 000 dekar er etter norske forhold et stort myrkompleks og kan betraktes som en ytterst nordlig utpost av de store finske myr- og skogsødemarker. Myras vegetasjon, morfologi og stratigrafi er grundig undersøkt av cand.real Karl-Dag Vorren. Spesielt er morfologien egenartet, herunder stedvis forekomst av store palser (haugformede oppbulninger av torvlagene med evig tele (permafrost), og veldige tueringssystemer omkring sirkelrunde våtpartier (høljer). Vegetasjonen på myra representerer en overgang mellom boreale skogområder (taigaen) og arktisk tundra. Myra er en god kilde for utforskningen av Nord-Skandinaviens vegetasjonsutvikling og klimautviklingen etter istiden. Som biotop for en rekke fugler knyttet til myrer og vann er *Færdesmyra* viktig.

Av andre registreringer i Finnmark med særegen myrstruktur (formasjon) kan nevnes *Morssajægge* på vestsiden av Porsangerfjorden. Dette myrkompleks som har et areal på ca. 500 dekar er for en stor del tett besatt med palser opptil 6 m høyde. Antakelig er dette den nordvestligste *palsmyr* i Fennoskandia.

Det er også av interesse å få bevart endel av kystens *nedbørmyrer* (ombrogene) bl.a. av gråmosetypen. For klima- og vegetasjonshistorikerne har nedbørmysene særlig interesse, men de er også verdifulle som undervisningsfelter i økologi bl.a. på grunn av deres ensartede næringsforhold. Kystmyrene har i lange tider vært sterkt beskattet til brenntorvproduksjon — i de senere tiår også til dyrking. Det er bare få steder i dag en kan finne slike myrer i fullstendig ubørt tilstand. Heldigvis ser det ut til at vi kan få vernet om endel

nedbørsmyrer bl.a. på Gimsøy og på Langøya i Vesterålen uten at det vil gå ut over vitale utnyttelsesinteresser.

Av særlig verneverdi vil jeg også nevne *bakkemyrene* (soligene myrer) dvs. myrer dannet i skrånende terreng der vannet er i en viss bevegelse. Disse myrer har vært og er sterkt utsatt for dyrking, og delvis også grøfting i forbindelse med skogplanting. Også for denne types vedkommende har en funnet områder som kan vernes uten at jordbruksinteresser blir nevneverdig berørt i dag. Jeg kan nevne *Eikeland-feltet* som ligger på den nordligste del av Hinnøya og som tilhører Selskapet Ny Jord. En finner her et interessant eksempel på det samspill mellom klima og topografi som har lagt grunnlaget for myrdannelsen i de ytre kystfjorder.

For samtlige registrerte verneverdige myrer og myrrike områder er avgitt særskilte meldinger. Meldingene inneholder kortfattede opplysninger om bl.a. myrtype, vegetasjon, eiendomsforhold og eventuelle utnyttelsesplaner. Geografisk posisjon og areal er angitt. Områdene er tegnet inn på gradteigskart (1 : 50 000) og på vertikalfotos (1 : 5 000—1 : 20 000) hvor fotografering av områdene har vært foretatt. Materialet er sendt til Det Kgl. Miljøverndepartement, Oslo, mens kopier oppbevares i Myrselskapets arkiv. Den videre behandling av sakene tilligger først og fremst Miljøverndepartementet eller dem dette departement gir oppdrag.